Od redakcji,

Z ogromną przyjemnością polecamy Państwu mapę „Obiekty architektury drewnianej regionu łódzkiego". Jest to kolejna publikacja tematyczna prezentująca walory Łódzkiego, dokumentująca jego historię i ułatwiająca turystom zwiedzanie naprawdę pasjonujących zabytków, którym w szczególności upływ czasu nie sprzyja….

Najstarsze obiekty architektury drewnianej to przede wszystkim kościoły i kaplice. Są wśród nich szczególnie cenne obiekty, pochodzący z końca XV w. kościół pw. św. Trójcy w Grębieniu (z bogatą polichromią) oraz kościół pw. św. Marii Magdaleny w Gidlach z przełomu XV i XVI w. Jest też kilka przykładów obiektów pochodzących z różnych okresów XVI w. m.in. kościół p.w. św. Jana Chrzciciela w Białej Szlacheckiej, kościół p.w. św. Stanisława Biskupa w Boguszycach (z zachowaną ciekawą polichromią), kościół p.w. św. Małgorzaty w Janisławicach czy kościół p.w. św. Jana Chrzciciela w Łaszewie.
Szczególne znaczenie wśród zabytków drewnianej architektury sakralnej ma zespół późnogotyckich kościołów drewnianych odmiany wielkopolskiej z terenu powiatu wieluńskiego. Jest to bez wątpienia najcenniejszy taki zespół w naszym regionie. Składają się na niego świątynie w Gaszynie, Grębieniu, Kadłubie, Łaszewie, Łyskorni, Naramicach, Ochędzyniu (z oryginalnymi polichromiami), Popowicach, Wiktorowie oraz w województwie opolskim kościół w Wierzbie.
W regionie zachowały się również zabytki techniki związane z krajobrazem wiejskim, takie jak: młyny wodne, wiatraki, lamusy, spichlerze czy stodoły. Przemierzając nasze województwo napotkać możemy wiatraki, które niestety w większości są w złym stanie technicznym. Najlepiej zachowanym wiatrakiem jest koźlak w Kocielewie oraz w Solcy Wielkiej. Zachowała się spora ilość młynów wodnych. Kilka z nich, w dobrym stanie technicznym, znajduje się nad rzeką Grabią. Są to: młyn Krzywda w Brzeskach, młyn Kuców we Wdowinie oraz młyny w Woli Marzeńskiej, Zielęcicach, Kozubach czy Baryczy. Ponadto warto zobaczyć młyny nad Wartą w: Konopnicy, Kępowiźnie, Kajdasie i Kochlewie. Szczególną uwagę należałoby poświęcić unikalnym zabytkom w skali kraju takim jak: XVIII-wieczny spichlerz w Skomlinie oraz XIX-wieczna olejarnia w Teodozjowie.
Na terenie województwa znaleźć można jeszcze wiele drewnianych domów o wartości zabytkowej. Są to budynki w Bolimowie, Ujeździe, Kutnie, Łodzi, Skierniewicach czy Pabianicach. W Zgierzu i Ozorkowie spotkać można pozostałości po dawnych tkackich dziejach miasta. Z kolei w Grotnikach i Tuszynie odnaleźć możemy dawne pensjonaty i pięknie zdobione wille z werandami i balkonami bogatych fabrykantów z Łodzi i Pabianic.
Do naszych czasów przetrwało również wiele drewnianych dworów, będących obecnie w większości własnościami prywatnymi, m.in. w: Wodzieradach, Daszynie, Głogowcu, Opocznie, Odrowężu, Kliczkowie Małym i Kraszkowie. Wśród nich perełką jest XVIII-wieczny dwór w Ożarowie stanowiący przykład tradycyjnego dworu szlacheckiego. Dziś mieści się w nim Muzeum Wnętrz Dworskich, w którym starannie odtworzone wnętrza pokazują nam jak wyglądała typowa siedziba polskiej szlachty.
Z architekturą drewnianą możemy się także zapoznać w skansenach, których głównym celem jest zaprezentowanie kultury ludowej danego regionu. W niektórych z nich, jak np.: w Zagrodzie Młynarskiej w Uniejowie czy w Centrum Folkloru Polskiego w Nagawkach, poza ekspozycją zabytkowych obiektów budowlanych, skorzystać można z noclegu lub warsztatów, podczas których można nauczyć się garncarstwa, tkactwa, podstaw kowalstwa artystycznego, czy poznać tradycję wypieku chleba.
Serdecznie zachęcamy i zapraszamy do zapoznania się z dziedzictwem architektury drewnianej Łódzkiego.

Drewniane kościoły typu wieluńskiego

Na Ziemi Wieluńskiej znajduje się drugie po Podhalu duże skupisko kościołów drewnianych. Spośród 15 świątyń aż 10 reprezentuje unikatowy w skali kraju typ wieluński. Kościoły w Gaszynie, Grębieniu, Kadłubie, Łaszewie, Łyskorni, Naramicach, Popowicach, Wieluniu, Wiktorowie i Wierzbiu wyróżniają się specyficznymi, wspólnymi cechami swej architektury. Są to budowle jednonawowe, wzniesione na planie prostokąta. Prezbiterium jest węższe od nawy i ma zamknięcie płaskie lub trójboczne. Kościoły w XV, XVI i XVII w. były budowane z odpornego drewna modrzewiowego. Każdy został zorientowany, czyli ustawiony wzdłuż linii wschód-zachód. Prezbiterium znajduje się od wschodu, wieża dzwonnicza od zachodu. Ściany mają konstrukcję zrębową i są oszalowane na zewnątrz pionowymi deskami. Prezbiterium i nawa nakryte są jednolitym, stromym dachem pokrytym gontami. Wieża ma konstrukcję słupową i przylega do kościoła. Jest zwykle od niego nieco niższa i rozszerza się ku dołowi. W jej przyziemiu znajduje się kruchta - przedsionek przed głównym wejściem do kościoła. Drugie, boczne wejście, ulokowane jest po stronie południowej. W okresach późniejszych na dachach dobudowano małe wieżyczki na sygnaturki, zakrystie przy północnych ścianach prezbiteriów i kruchty przy wejściach południowych. Kościoły typu wieluńskiego z zewnątrz były proste i skromne. Ich wnętrza zaskakiwały natomiast bogato zdobionymi, barwnymi polichromiami, które najlepiej zachowały się w świątyniach w Grębieniu, Łaszewie i Kadłubie. Najcenniejsze gotyckie i renesansowe polichromie znajdują się w Grębieniu.

Kościół w Grębieniu
Wnętrze kościoła w Gaszynie
Tron Łaski w Grębieniu
Kościół w Łaszewie

kościół w Grębieniu

Kościół pw. Świętej Trójcy w Grębieniu powstał pomiędzy 1470 a 1500 r. Ze względu na unikalne malowidła wnętrz jest wspaniałym zabytkiem drewnianej sztuki sakralnej. Późnogotycka polichromia na ścianach z XV w. i gotycko-renesansowa na stropie z XVI w. mają unikatową wartość artystyczną i zabytkową. W ołtarzach bocznych z XVII w. umieszczono obrazy św. Jadwigi Śląskiej oraz Matki Boskiej Częstochowskiej. Na belce tęczowej zamiast krucyfiksu, znajduje się tzw. Tron Łaski - rzeźba ukazująca Trójcę Świętą: Bóg Ojciec siedzący na tronie trzyma w dłoniach swego Syna na krzyżu a Duch Święty jest ukazany w postaci gołębicy. Obramowania drzwi mają wykrój „oślego grzbietu". Ołtarz główny to gotycki drewniany tryptyk z XVI w. W części środkowej znajdują się rzeźby Matki Boskiej z Dzieciątkiem, św. Barbary i św. Mikołaja. Na bocznych skrzydłach namalowano obrazy św. Jana Chrzciciela i św. Jadwigi Śląskiej. Pierwotnie kościół nosił wezwanie św. Jadwigi, która jako księżna była powiązana z ziemią wieluńską. Zwiedzanie w niedzielę po mszy o godz. 10:00.

Muzeum wnętrz dworskich w Ożarowie

Ożarów, tel. 887 111 313, www.muzeum.wielun.pl

Dwór w Ożarowie powstał w 1757 r. z inicjatywy Władysława Bartochowskiego herbu Rogala - kasztelana wieluńskiego i skarbnika sieradzkiego. Jest to budowla drewniana o konstrukcji zrębowej. Budynek osadzony został na fundamencie z kamienia i cegły. Jego kształt zbliżony jest do kwadratu. Charakterystyczną cechą dworu są cztery alkierze na rogach, nadające mu specyficzny styl. Pod południowo-zachodnią częścią obiektu znajduje się piwnica sklepiona kolebkowo. Obiekt wieńczy polski, czterospadowy dach łamany, kryty gontem. Ciekawostką jest fakt, że obecnie użytkowane poddasze dworu (mieszczą się tu biura) pierwotnie było puste i miało jedynie potęgować wizualnie wielkość budowli, nadając jej wygląd imponującej rezydencji.
Do 1832 r. majątek znajdował się w rękach Bartoszewskich. Następnie przeszedł w posiadanie Bąkowskich, a w roku 1881 zakupił go Wiktor Mereż. Rok później dwór przejął Niemiec – Henryk Meske. W rękach tej rodziny należał do 1945 r. Po wojnie majątek wszedł w posiadanie Okręgowego Zarządu Lasów Państwowych w Łodzi. Dopiero w latach 1970-1980 zabytek został gruntownie wyremontowany i od 1981 r. funkcjonuje tutaj Muzeum Wnętrz Dworskich w Ożarowie, będące filią Muzeum Ziemi Wieluńskiej. Oglądać tu można m.in.: salon kominkowy, salonik myśliwski, salę jadalną, kredensownię, pokoik dziewczęcy, buduar, gabinet, sypialnie damską i męską, w których zgromadzono eksponaty z XVI-XIX w. ze szlacheckich dworów ziemi wieluńskiej. Dodatkowo oglądać można portrety szlacheckie, mapy, litografie, oraz... bieliznę damską z tamtego okresu. Dookoła budynku znajduje się park z okazałymi 200-letnimi drzewami, kaskadą 4 stawów oraz basztą widokową w ogrodzeniu. W stylowych wnętrzach dworu odbywają się liczne imprezy kulturalne, konferencje i koncerty. Muzeum Wnętrz Dworskich w Ożarowie jest czynne od wtorku do piątku w godz. 9-16 i w niedziele w godz. 10:30-17:30.

Wiatrak w Kocilewie

Kocilew 260, tel. 43 841 17 24, www.muzeum.wielun.pl

Pracownicy Muzeum Wnętrz Dworskich w Ożarowie udostępnili do zwiedzania, znajdujący się niedaleko Ożarowa, w Kocilewie, wiatrak typu "koźlak". Wybudowano go w 1922 r. Był czynny do 1960 r. Obecnie został całkowicie zrekonstruowany. Dach pokryto gontem. Odtworzono wnętrze ze wszystkimi urządzeniami: przenośnikami, koszami zasypowymi, windami, czyszczarkami itd. Trzon wiatraka pozostał oryginalny. Jest to sztomber, czyli pionowy słup dębowy, będący podstawą konstrukcji oraz podtrzymujący go kozioł, od którego pochodzi nazwa typu wiatraka "koźlak".

dwór w Ożarowie
jadalnia dworu w Ożarowie

wiatrak w Kocilewie

Sieradzki Park Etnograficzny

Sieradz, ul. Grodzka 1, tel. 43 822 59 18, www.muzeum-sieradz.com.pl

W pobliżu Wzgórza Zamkowego w Sieradzu, na początku lat osiemdziesiątych XX w. zaczęto tworzyć Sieradzki Park Etnograficzny. Pierwszym obiektem, jaki zrekonstruowano na terenie parku był Dom Tkacza, pochodzący ze Zgierza. Jest to budynek szerokofrontowy o konstrukcji sumikowo-łątkowej. W budynku znajdują się pomieszczenia biurowe oraz zaplecze techniczne. Następnie na terenie parku zrekonstruowano zagrodę Szczepana Muchy - rzeźbiarza ludowego ze wsi Szale - pochodzącą z przełomu lat 50. i 60. XX w.
Na uwagę zasługuje zagroda wiejska z przełomu XIX i XX wieku, zrekonstruowana na bazie obiektów pochodzących z różnych miejscowości, ale odtwarzająca charakterystyczny dla ziemi sieradzkiej układ budynków. W jej skład wchodzą: chałupa szerokofrontowa z Sieradza-Męki z II połowy XIX w., stodoła z Rudy z pocz. XX w., budynek inwentarsko-gospodarczy (obórka z wozownią) ze wsi Wiertelaki (gm. Brąszewice) z przełomu XIX i XX w. oraz drewniany, podcieniowy spichlerz - „kumora" z ok. 1810 r. z Brąszewic Zabrodzia.
Na terenie Sieradzkiego Parku Etnograficznego znajduje się również wiata ze sprzętem rolniczym, w której prezentowane są maszyny i narzędzia rolnicze z epoki.
Skansen etnograficzny jest czynny od czerwca do listopada, codziennie z wyjątkiem poniedziałków w godzinach: wtorek-piątek 10-15; sobota-niedziela 10-16.

Zagroda Tatarska

Radomsko, ul. Częstochowska 9, tel. 44 685 00 76, www.muzeum.radomsko.pl

Zagroda tatarska zlokalizowana jest w południowo-zachodniej części Radomska, na osiedlu Stobiecko Miejskie, które dawniej było wsią zamieszkałą, według miejskiej legendy, przez Tatarów. Jednym z dowodów tatarskości wsi miała być jej charakterystyczna zabudowa, czyli domy pokryte strzechą usytuowane szczytem do drogi i przylegające do nich, ustawione prostopadle zabudowania gospodarcze. Od strony drogi, do domu przylegała szopa służąca za wozownię z chlewikiem dla drobiu i drwalnię. Zabudowania szopy wraz ze ścianą szczytową domu, zajmowały szerokość placu i tworzyły zamkniętą ścianę zewnętrzną zagrody. Dom składał się z sieni, izby i komory. Za komorą znajdowały się stajnia i obora, dalej była stodoła. Połączone dachem, wspólnie stanowiły szerokość zagrody. Ponadto brak okien od strony drogi nadawał zagrodzie obronny charakter. Ostatnia zachowana zagroda "tatarska" była domem rodziny Dziegciów. Zbudowana w 1875 r. przez cieślę Adama Gałwę, przebudowana została po II wojnie światowej.
Zwiedzanie zabytkowej Zagrody Tatarskiej możliwe jest po uprzednim zgłoszeniu telefonicznym.

wnętrze chaty w sieradzkim skansenie
Zagroda Tatarska
K. Krawczyk W. Kowalski
chata w sieradzkim skansenie
wnętrze chaty tatarskiej
K. Krawczyk W. Kowalski

Zagroda młynarska

Uniejów, ul. abp Jakuba Świnki 1, tel. 506 090 199, www.termyuniejow.pl

Zagroda Młynarska w Uniejowie to zespół muzealno-noclegowy z 5 zabytkowymi obiektami przeniesionymi z terenu województwa łódzkiego. Są to: dwór z miejscowości Nagórki, dwa wiatraki – koźlaki z Chorzepina i ze Zbylczyc, budynek inwentarski z Uniejowa oraz chałupa ze Skotnik. Ponadto na terenie kompleksu wzniesiona została wierna kopia stodoły z Besiekier. We dworze urządzone zostały pokoje noclegowe dla turystów. Także w wiatraku z Chorzepina istnieje możliwość noclegu w niezwykle oryginalnej scenerii zabytkowych urządzeń napędowych młyna. Z kolei wiatrak ze Zbylczyc jest żywym muzeum młynarstwa, w którym można obserwować, a pod okiem kustosza także uczestniczyć w procesie produkcji mąki żytniej. W chałupie ze Skotnik znajduje się piec do wypieku chleba. Wytwarzany według tradycyjnej receptury oferowany jest wszystkim gościom w przystępnej cenie. Stodoła to miejsce, gdzie odbywają się warsztaty rzemieślnicze: kowalstwa, wikliniarstwa, garncarstwa, bukieciarstwa oraz imprezy folklorystyczne. Ponadto w stodole znajduje się ekspozycja zabytkowych pojazdów konnych oraz bogata kolekcja dawnych narzędzi stolarskich i ciesielskich. Budynek inwentarski pełni funkcję stajni, a przygotowane w niej boksy czekają na turystów, którzy przyjeżdżają tutaj z własnymi końmi.

Żywy Skansen - centrum folkloru polskiego

Nagawki 16D, tel. 722 007 525, www.nagawki.pl

Skansen zaczął powstawać w 2010 r. poprzez translokację budynków zabytkowych z regionu łódzkiego oraz budowę nowych. Przeniesione z okolicznych wsi obiekty zostały odrestaurowane i dziś pełnią nowe funkcje, z powodzeniem stanowiąc doskonałe całoroczne zaplecze gastronomiczne, hotelowe czy konferencyjne. W neogotyckim, dwukondygnacyjnym budynku plebanii mariawickiej z XX w. z Lipki mieści się obecnie pensjonat z salą widowiskową i pokojami hotelowymi. W XIX-wiecznym Dworku Grodzisk powstało centrum konferencyjne z salą bankietową. W dawnej stajni zapewniono miejsce dla dziesięciu koni i czterech bryczek. I tu również na piętrze urządzono pokoje hotelowe. Atrakcją skansenu jest też dawny Dom Tkacza, przeniesiony ze Zgierza. Obecnie pełni funkcję karczmy, gdzie serwowane są dania regionu. Innym punktem gastronomicznym jest Chata z Dobronia. Z kolei Chata z Brzezin to odrestaurowane zabytkowe domostwo wiejskie, w którym urządzono stylową kawiarenkę. W skansenie organizowane są warsztaty dawnych umiejętności i ginących rzemiosł. Można tu nauczyć się garncarstwa, tkactwa, podstaw kowalstwa artystycznego, ale także poznać tradycję wypieku chleba i wspaniałe smaki potraw, które coraz rzadziej goszczą na polskich stołach. Ponadto prezentowane są tu wystawy mające na celu kultywowanie tradycji i propagowanie sztuki ludowej.

Zagroda Młynarska - dwór z Nagórek
J. Ziółkowski
Skansen w Nagawkach - kościół z Lipki
Zagroda Młynarska
J. Ziółkowski
Skansen w Nagawkach

Skansen rzeki Pilicy

Tomaszów Maz., ul. A. Frycza-Modrzewskiego 9/11, tel. 44 723 00 03, www.skansenpilicy.pl

Skansen powstaje od 2000 roku i jest pierwszym w Polsce muzeum na wolnym powietrzu poświęconym rzece. Dokumentowane i popularyzowane jest tu dziedzictwo przyrodniczo-historyczne Pilicy i Nadpilicza. Zalążkiem skansenu był przenisiony tu z wioski Kuźnica Żerechowska leżącej nad rzeką Luciążną - największym lewym dopływem Pilicy - zabytkowy, drewniany młyn wodny z 1925 r. Obecnie wnętrze młyna zajmuje ekspozycja poświęcona tradycjom młynarstwa wodnego w dorzeczu Pilicy, której głównym elementem są ruchome modele młynów. Niezwykłym budynkiem jest pamiętająca początki Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej odrestaurowana, drewniana poczekalnia ze stacji kolejowej Wolbórka. Przeniesiono ją do skansenu w 2006 r. i cechuje się lekkością konstrukcji oraz bogatą ornamentyką. W skansenie gromadzone są obiekty i eksponaty pochodzące ze Spały, kiedy pełniła ona funkcję rezydencji rosyjskich carów (przełom XIX i XX w.). Znajdziemy tu m.in. niewielki budynek będący niegdyś carską toaletą, a także ozdobne słupki z bram wjazdowych czy parkanów spalskich rezydencji oraz wartownię. Ponadto prezentowane są tu militaria pochodzące z obszaru Nadpilicza lub wydobyte z Pilicy. Obejrzeć można m.in. opancerzony ciągnik artyleryjski Luftwaffe czy żelbetowy schron typu Tobruk.
Godziny otwarcia: wtorek-niedziela: 10-18 (od 1 IV do 31 X); wtorek-piątek: 8-16 i soboty-niedziele: 10-16 (od 1 XI do 31 III). W poniedziałki skansen nieczynny.

Łęczycka zagroda chłopska

Kwiatkówek 26A, tel. 888 224 867

Nieopodal grodziska w Tumie zwanego „Szwedzką Górą" znajduje się Skansen "Łęczycka Zagroda Chłopska" Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, otwarty w lipcu 2013 r. W skansenie znajduje się zrekonstruowana zagroda średniozamożnej rodziny chłopskiej z Chorek (gm. Grabów) z przełomu XIX i XX w. W skład zagrody wchodzą: gliniany dom mieszkalny i budynek inwentarski z torfownią oraz stodoła. W chałupie są dwa pomieszczenia mieszkalne: izba kuchenna i pokój, a między nimi sień. Wyposażenie wnętrza domu odpowiada okresowi międzywojennemu i dostosowane jest do potrzeb dwupokoleniowej rodziny z kilkorgiem dzieci. W zagrodzie chłopskiej powstała też stodoła, którą niegdyś budowano w Łęce (gm. Łęczyca). Wewnątrz znajduje się ekspozycja młynarstwa wietrznego i kolekcja pojazdów konnych. Turyści mogą zobaczyć również kapliczki, piec chlebowy i garncarski. Największą atrakcją jest wiatrak z 1820 roku, przeniesiony tu z Zawady (gm. Łęczyca) i odnowiony. Jest także olejarnia z 1948 roku i kuźnia z początku XX wieku.
Godziny otwarcia: wtorek-niedziela i święta: 10-18 (od 1 IV do 30 IX); wtorek-niedziela i święta: 10-15 (od 1 X do 31 III). We wtorki do skansenu jest wstęp wolny.

Łęczycka Zagroda Chłopska - izba
młyn wodny w skansenie
Łęczycka Zagroda Chłopska
J. Ziółkowski
wolborska stacyjka w skansenie

Skansen wsi łowickiej

Maurzyce, tel. 46 837 39 28, www.muzeumlowicz.pl

Muzeum wsi łowickiej w Maurzycach powstało w latach 70. XX w. Zajmuje się gromadzeniem zabytków architektury wiejskiej głównie z terenów dawnego Księstwa Łowickiego. Na terenie skansenu znajdują się zagrody z przełomu XIX i XX w. (domy mieszkalne z wyposażeniem, zabudowania gospodarskie), zabytki tak zwanej „małej architektury": przydrożne kapliczki, krzyże, studnie czy piec chlebowy. Znajduje się tu również kolekcja maszyn rolniczych z połowy XX w. oraz ekspozycja pojazdów strażackich w zrekonstruowanej kamienno-ceglanej remizie strażackiej ze Złakowa Borowego oraz bróg, gdzie przygotowano ekspozycję sprzętu strażackiego. Stare zagrody, stodoły, lamusy, brogi, wiejska szkoła, kuźnia, karczma, wiatrak, strażacka remiza i kościółek z Wysokienic rozmieszczono w dwóch zespołach tak, aby pokazać dwa typy układów przestrzennych wsi. Starsza osada to typ owalnicy - zagrody ustawione są wokół centralnego placu. W układzie drugiego typu, tzw. ulicówce, domy stoją wzdłuż drogi. Wnętrza domów wyposażono w oryginalne sprzęty, meble i narzędzia. W jednej z izb odtworzono pracownię wycinankarki (dekorowanie wycinankami wnętrz domów było dawniej łowicką specjalnością). W innym pomieszczeniu można prześledzić etapy obróbki lnu i poznać technikę tkania samodziałów.
Godziny otwarcia: poniedziałek-niedziela: 10-17 (od 1 V do 30 IX); poniedziałek-niedziela: 9-16 (od 1 IV do 30 IV i od 1 X do 30 X).

Łódzki Park Kultury Miejskiej

Łódź, ul. Piotrkowska 282, tel. 42 683 26 84, www.cmwl.pl

Skansen znajduje się przy Centralnym Muzeum Włókiennictwa w Łodzi. Został udostępniony zwiedzającym w 2008 r. Znajduje się tutaj 8 obiektów typowych dla zabudowy Łodzi z przełomu XIX i XX w. oraz początków XX w. Obiekty dobrano tak, aby jak najlepiej i najpełniej reprezentowały dawną architekturę miasta.
Znalazły się wśród nich: ponad 200-letni modrzewiowy kościół z Nowosolnej, willa letniskowa z Rudy Pabianickiej, piętrowy dom dla rodzin robotniczych, przystanek tramwajowy oraz 4 domy rzemieślników. Budynki rozmieszczono wzdłuż dwóch brukowanych „kocimi łbami" uliczek, zbiegających się przy kościele. Zadbano również o stylizowane elementy małej architektury - lampy, studnię, drogowskazy z nazwami ulic. W skansenie znajdziemy również bardzo ciekawe pracownie rękodzieła, w których odbywają się zajęcia. Szczególnie interesująca jest pracownia papiernicza, można w niej własnoręcznie wykonać papier w różnych kolorach z wtopionymi w kartkę kwiatami, ziołami itp. Są też pracownie: ceramiczna i sznurkarska.
Godziny otwarcia: wtorek, środa, piątek: 9-17; czwartek: 11-19; sobota i niedziela: 11-16. W poniedziałki muzeum jest nieczynne.

chałupa w łowickim skansenie
Łódzki Park Kultury Miejskiej
wnętrze wiejskiej chałupy
Łódzki Park Kultury Miejskiej

Proponujemy Państwu niezwykłą podróż w głąb województwa.
Spotkajmy się na tym wyjątkowym szlaku naszego regionu.
Zwiedzajmy i odkrywajmy Łódzkie, bo naprawdę jest tego warte.

Grzegorz Schreiber
Marszałek
Województwa Łódzkiego

Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego
Departament Klimatu i Turystyki
www.lodzkie.pl, turystyka@lodzkie.pl

Redakcja:
Departament Klimatu i Turystyki
Wydział Turystyki, al. Piłsudskiego 12, 90-051 Łódź

Materiał źródłowy kartograficzny:
na podstawie Atlasu Turystycznego Województwa Łódzkiego,
Departament Geodezji, Kartografii i Geologii,
Wydział Wojewódzki Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej,
ul. Solna 14, 91-423 Łódź,
www.rsip.lodzkie.pl, www.geoportal.lodzkie.pl, www.mapy.lodzkie.pl

Materiał zdjęciowy:
Urząd Marszałkowski Województwa Łódzkiego,
jednostki samorządu terytorialnego i instytucje im podległe,
Lokalne Grupy Działania, autorzy

Projekt graficzny:
Departament Promocji
promocja@lodzkie.pl

PUBLIKACJA BEZPŁATNA
ŁÓDŹ 2023

ISBN: 978-83-964162-2-3

rsip łódzkie

województwo łódzkie

obiekty architektury drewnianej

regionu łódzkiego

mapa tematyczna 1:270 000

Park Kulturowy Miasto Tkaczy

Zgierz, ul. Rembowskiego 1, tel. 42 714 32 88, www.miastotkaczy.pl

Park Kulturowy Miasto Tkaczy to zespół ponad 30 dawnych domów tkaczy usytuowanych w obrębie ulic G. Narutowicza i ks. Sz. Rembowskiego w Zgierzu. Na tym obszarze, obejmującym zabytkową zabudowę i układ przestrzenny miasta, utrzymany został charakter historycznej osady Rynku Nowego Miasta, poprzez translokację, renowację i konserwację kilku domów tkaczy wraz z odtworzeniem XIX-wiecznego charakteru obu ulic (latarnie gazowe, bruk). Obszar Parku obejmuje fragment zachowanego układu szachownicowego o regularnym podziale na równej wielkości parcele, na którym w 1821 r. wydzielono działki przeznaczone pod budowę domów dla napływających do Zgierza sukienników. Początkowo były to głównie drewniane budynki, w których funkcje mieszkalne łączono z warsztatami tkackimi, stolarskimi itp. Park Kulturowy Miasto Tkaczy jest wizytówką miasta, produktem turystycznym i marką Zgierza. Na terenie Parku odbywa się szereg imprez kulturalnych, koncertów, warsztatów itd.

J. Ziółkowski
J. Ziółkowski

młyny nad Grabią

Wzdłuż rzeki Grabi liczącej 77 km długości funkcjonowało niegdyś 30 młynów. Powstawały one w XIX i XX w. Dziś podziwiać można zaledwie kilka z nich zachowanych w dobrym stanie, natomiast w wielu miejscowościach położonych wzdłuż rzeki odnaleźć można ślady po dawnych zabudowaniach młyńskich np. w: Emilianowie, Woli Wężykowej i Okupie Fabrycznym. Najstarszy z zachowanych młynów (młyn Krzywda) powstał w 1867 r. i zlokalizowany jest we wsi Brzeski. Inne pracujące obiekty podziwiać można w Woli Marzeńskiej, Zielęcicach, Kozubach, Baryczy czy Wdowinie (młyn Kuców). Największą atrakcję stanowi zespół młynów z XIX w. w Talarze, nazwany przez nowego właściciela Osadą Dwa Młyny. Na terenie kompleksu znajduje się bar, planowane jest również utworzenie muzeum. Równie atrakcyjny młyn (Jamborek) znajduje się w miejscowości Kolonia Karczmy i został wzniesiony ok. 1920 r. Dziś mieści się w nim smażalnia ryb. Obecnie większość obiektów jest własnością prywatną i ich zwiedzanie należy uzgadniać z właścicielami. Zabytkowe młyny wodne na terenie powiatu łaskiego połączone zostały żółtym szlakiem turystycznym „Młynów nad Grabią".

wnętrze młynu w Łdzaniu-Talarze
młyn w Brzeskach

mini skansen w Łowiczu

Łowicz, Stary Rynek 5/7, tel. 46 837 39 28, www.muzeumlowicz.pl

W parku przy dawnym kolegium misjonarzy utworzono niewielki skansen budownictwa ludowego Ziemi Łowickiej. Ustawiono tu białą chałupę z XVIII w. z budynkami gospodarczymi, oborą, lamusem, gołębnikiem i zagrodą. W chatach odtworzono wnętrza wraz z wyposażeniem, a w budynkach gospodarczych pokazano dawne sprzęty, narzędzia rolnicze oraz pojazdy używane w wiejskim gospodarstwie. Są tu też drewniane ule, krzyż oraz kapliczka z figurą św. Jana Nepomucena.

Izba Historii Skierniewic

Skierniewice, ul. Floriana 4, tel. 727 555 201

Izba Historii Skierniewic mieści się w XIX-wiecznym modrzewiowym dworku, w którym mieszkała śpiewaczka Konstancja Gładkowska, młodzieńcza miłość Fryderyka Chopina. W zbiorach Izby znajdują się m.in. pamiątki ilustrujące dzieje miasta takie jak dokumenty, druki, mapy oraz oryginalne wydanie dzieł Ignacego Krasickiego, który rezydując jako arcybiskup w skierniewickim pałacu, swój wolny czas poświęcał twórczości poetyckiej.

Skansen Niebowo

Wincentów 3, tel. 78 588 07 77, www.niebowo.pl

Skansen powstał z inicjatywy prywatnej w 2007 r. W jego skład wchodzi prawie stuletnia bielona chata kryta strzechą, piwnica ziemianka murowana z polnych głazów, stodółka, wiata oraz rekonstruowany, drewniany dom ze Sługocic. W pomieszczeniach zgromadzono wyposażenie charakterystyczne dla regionu opoczyńskiego: kredensy, łóżka, krosno tkackie, masielnice, dzieże, meble i tkaniny. Odbywają się tu warsztaty twórcze dla dzieci i dorosłych, plenery i większe imprezy folklorystyczne.

Zagroda Ludowa

Lipce Reymontowskie, ul. Wiatraczna 10
tel. 46 831 61 12

Zagroda Ludowa powstała w latach 2000-2003 na terenie przyległym do Muzeum im. Wł. St. Reymonta i przeniesiono do niej obiekty dawnego budownictwa zagrodowego. Odtworzono tu dwa budynki mieszkalne (chałupy), oborę, stodołę i spichlerz. Jedna z chałup wyposażona została w meble i sprzęty używane przez pradziadów. Na terenie Zagrody rozstawiono rzeźby postaci bohaterów powieści Chłopi oraz postać samego autora powieści - Władysława Reymonta.

kościół Świętej Trójcy

Kaszewice 45; gm. Kluki

Drewniany kościół wzniesiono w 1612 r. z inicjatywy Michała Koniecpolskiego. Wnętrze świątyni zdobią drewniane ołtarze z XVII-XVIII w. oraz ambona. Znaleźć tu możemy kamienną chrzcielnicę oraz wartościowe rzeźby i obrazy z XV-XVIII w. W sąsiedztwie kościoła znajduje się kapliczka z figurką św. Jana Nepomucena. W jej pobliżu stoi murowana dzwonnica. W kierunku południowym za drogą znajduje się XIX-wieczna murowana plebania.

kościół św. Anny

Brzeziny, ul. św. Anny 44

Modrzewiowy kościół wzniesiono w 1719 r., jednak nie posiada on charakterystycznych cech dla baroku. Układ i kształt pomieszczeń kościoła wzorowany jest na architekturze z okresu średniowiecza. Budynek o konstrukcji zrębowej został oszalowany, a jego dach pokryto gontem. W ołtarzu głównym znajduje się obraz Trójcy Świętej z połowy XVIII w., obrazy św. Walentego i św. Barbary, gotycka kropielnica oraz rzeźba anioła z chustą św. Weroniki. Obok kościoła stoi zabytkowa drewniana dzwonnica z XVIII w.

kościół Zwiastowania NMP

Plecka Dąbrowa 109; gm. Bedlno

Modrzewiowy kościół wzniesiono w 1778 r. Do jego budowy posłużył budulec z wcześniejszego obiektu. Świątynia jest jednonawowa, konstrukcji zrębowej z dwoma wieżami, z niższym prezbiterium. Kruchtę od frontu nawy przykrywa cebulasty hełm. Dach dwukalenicowy, wykończony gontem z wieżyczką na sygnaturkę, zwieńczoną kopulastym hełmem z latarnią. Kościół posiada trzy barokowe ołtarze. Ambona i chrzcielnica pochodzą z XVIII w.

kościół Świętego Ducha

Łask, ul. Zielona 3

Drewniany kościół wzniesiono w 1666 r. z inicjatywy kanonika łaskiego Macieja Szklarskiego. Jest to budowla o cechach barokowych, zbudowana z bali modrzewiowych. Świątynia jest trójnawowa, orientowana na zachód, z prostokątnym prezbiterium. Osobliwością budowli jest zdobienie ołtarza, ambony i chrzcielnicy muszelkami. Od 1811 r. odprawiano tu nabożeństwa ewangelickie, a od 1950 r. - zarówno nabożeństwa katolickie, jak i ewangelickie. Obecnie jest to katolicki kościół garnizonowy.

kościół Narodzenia NMP

Stary Waliszew 28; gm. Bielawy

Drewniany kościół na planie krzyża wzniesiono w 1763 r. z fundacji Adama Lasockiego. Budynek o konstrukcji zrębowej zwrócony jest prezbiterium na zachód. Od wschodu znajduje się kruchta, a w północnym narożu przybudówka mieszcząca zakrystię i składzik. Wnętrze kościoła jest trzynawowe z dwoma parami słupów na linii prezbiterium, przykryte drewnianym stropem. Wystrój wnętrza pochodzi z XVIII w., wewnątrz mieści się gotycka chrzcielnica kamienna z 1538 r.

kapliczki w Łagiewnikach

Łódź, ul. Wycieczkowa 77

O początkach kapliczek krążą liczne legendy, różniące się między sobą w szczegółach. Wszystkie jednak nawiązują do powstania kaplicy i objawień św. Antoniego w latach 70. XVII w. Święty ukazywał się w habicie franciszkańskim, dlatego sprowadzono wkrótce takowych braci oraz obraz św. Antoniego, który niebawem zasłynął licznymi łaskami. Obok kapliczki św. Antoniego w Lesie Łagiewnickim znajduje się druga kapliczka pod wezwaniem św. Rocha i św. Sebastiana, pochodząca z XVIII w.

kościół św. Michała

Zachorzów 74; gm. Sławno

Fundatorami kościoła była rodzina Domaniewskich. Świątynia powstała w 1785 r. Pierwotnie jej patronem był św. Izydor. Jest to drewniany kościół jednonawowy o konstrukcji zrębowej, zbudowany z drewna modrzewiowego. Składa się z prezbiterium, jednej nawy, zakrystii, kaplicy oraz dobudowanej współcześnie dzwonnicy. Dach budynku kryty jest czworoboczną wieżyczką i zwieńczony drewnianym hełmem ostrosłupowym. Wszystkie ołtarze pochodzą z okresu późnego baroku (koniec XVIII w.).

kościół św. Wojciecha

Dobroń, ul. Sienkiewicza 41

Kościół ufundowany przez Kapitułę Krakowską wzniesiono w latach 1763-1779 na planie krzyża łacińskiego. Jest to świątynia orientowana, o konstrukcji zrębowej, z trójbocznie zamkniętym prezbiterium, zbudowana z drewna modrzewiowego. We wnętrzu: wczesnobarokowy ołtarz główny z rzeźbami świętych biskupów Wojciecha i Stanisława oraz obrazem Boga Ojca z XVII w. i mensą rokokową z tabernakulum w kształcie świątyni, ambona z XVII w. i rokokowa chrzcielnica.

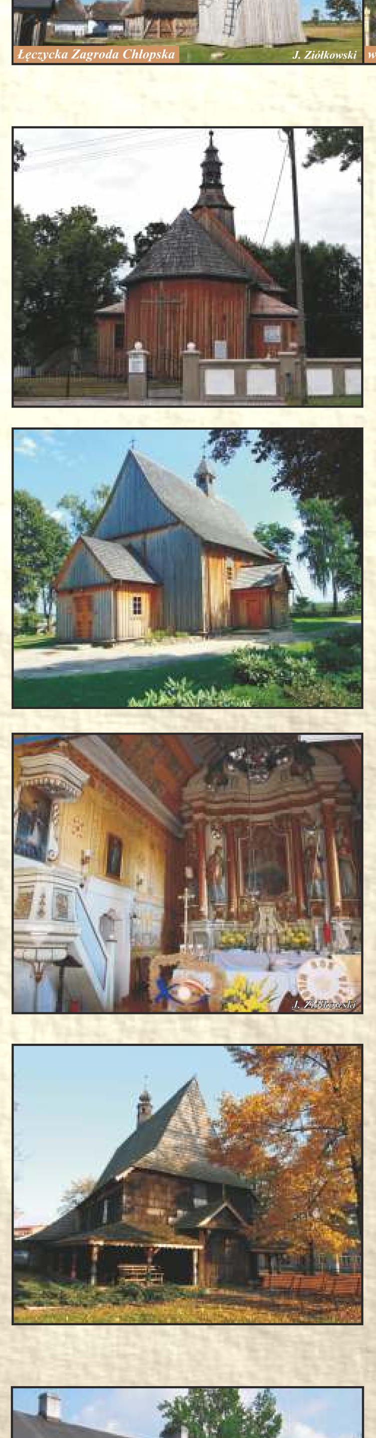

kościół Niepokalanego Poczęcia

Skotniki 15A; gm. Aleksandrów

Drewniany kościół powstał w 1768 r. na miejscu poprzedniej świątyni z 1528 r. Jest to jednonawowy, orientowany budynek o konstrukcji zrębowej, zbudowany w stylu późnogotyckim. Dach kryty jest gontem i zwieńczony został hełmem z latarnią. Wewnątrz strop płaski z fasetą i pozorne sklepienie kolebkowe z zaskrzynieniami wsparte na słupach. Belka tęczowa ozdobnie wygięta. Ołtarz główny i dwa boczne rokokowo-klasycystyczne z XVIII w. W kaplicy ołtarz i ambona z XVIII w. oraz chrzcielnica z XVI w.

kościół św. Stanisława

Boguszyce, ul. Garłów 14; gm. Rawa Mazowiecka

Kościół jest orientowaną, trójnawową budowlą konstrukcji zrębowej, wzniesioną z drewna modrzewiowego w latach 1550-58 z fundacji Wojciecha Boguskiego h. Rawicz. Nawę główną wzniesiono na planie kwadratu. Mniejsze prezbiterium od nawy, zamknięte trójbocznie z boczną zakrystią. Wysoki dach jednokalenicowy, kryty gontem z wieżyczką na sygnaturkę. We wnętrzu belka tęczowa z krucyfiksem z XVI w., polichromia renesansowa z XVI w., ołtarz główny renesansowy i dwa ołtarze boczne późnobarokowe z tryptykami późnogotyckimi z XVI w.

kościół św. Mikołaja i St. Biskupa

Kałów 10; gm.Poddębice

Obecną świątynię wybudowano w 1786 r. Jest to budowla drewniana, posiadająca konstrukcję zrębową, oszalowana, jej prezbiterium jest zwrócone w stronę północną. Kościół wzniesiono na planie krzyża o krótkich ramionach bocznych, jego prezbiterium jest węższe i zamknięte wielobocznie. We wnętrzu: belka tęczowa z rzeźbami Świętego Szczepana i proroka Jeremiasza z XVIII w., barokowe ołtarze, ambona i ławki z XVIII w. i rokokowa chrzcielnica z 1800 r. Przed kościołem stoi drewniana dzwonnica z XVIII w.

kościół Marii Magdaleny

Gidle, ul. Częstochowska 6

Orientowany, jednonawowy kościół o zrębowej konstrukcji wybudowano w stylu gotyckim z drewna modrzewiowego w 1659 r. na miejscu poprzednich świątyń. Budynek posiada wysoki, dwuspadowy dach kryty gontem i sygnaturkę na szczycie. Ściany również pokryte są gontem. Nawę dookoła otaczają otwarte soboty, wsparte na słupach. Wewnątrz płaski strop z zaskrzynieniami w nawie, chór muzyczny z 1769 r., ołtarz główny z XVII w. oraz dwa ołtarze boczne klasycystyczne z XIX w.

polichromie we wnętrzu

kościół św. Szymona i Judy

Stara Rawa 31; gm. Nowy Kawęczyn

Modrzewiowy kościół powstał w 1731 r. z fundacji Prymasa Polski Teodora Potockiego arcybiskupa gnieźnieńskiego. Jest to budowla orientowana, jednonawowa o konstrukcji zrębowej. Kościół nie posiada wieży. Dach dwukalenicowy, kryty blachą, zwieńczony blaszanym hełmem z latarnią. We wnętrzu: barokowe ołtarze, ambona i żelazna chrzcielnica, dwie kamienne kropielnice z XII w., konfesjonały z XVI w. i krucyfiks z 1540 r. Obok kościoła drewniana dzwonnica z 1731 r.

kościół św. Marcina Biskupa

Kamionacz; gm. Warta

Modrzewiowy kościół wybudowano w latach 1840-1845 z fundacji Wojciecha Jarocińskiego, w stylu klasycystycznym. Jest to budowla orientowana o konstrukcji zrębowej. Dach jednokalenicowy, kryty blachą z dwoma wieżyczkami, zwieńczony blaszanymi hełmami. Wewnątrz kościoła znajdują się trzy ołtarze o charakterze późnoklasycystycznym oraz chór muzyczny z organami pochodzącymi z XIX w. Poza tym ambona klasycystyczna z XIX w., chrzcielnica z XIX w. i krucyfiks z XIV w.

kościół św. Andrzeja Apostoła

Czerniewice, ul. Południowa 1

Drewniany, orientowany, jednonawowy kościół o konstrukcji zrębowej powstał w XV w. Wg najnowszych badań jest najstarszym kościołem drewnianym w regionie. Dach jednokalenicowy, kryty gontem z wieżyczką na sygnaturkę. We wnętrzu strop płaski, ołtarz główny późnorenesansowy z XVII w. w którym znajdował się krucyfiks przed którym w poł. XVIII w. dokonały się trzy uzdrowienia (obecnie przeniesiony do stojącego obok murowanego kościoła) oraz dwa ołtarze boczne barokowe. W 2013 r. odkryto tu cenne polichromie.

kościół Matki Bożej Królowej Polski

Spała, ul. Piłsudskiego; gm. Inowłódz

Drewniany kościół wzniesiono na polecenie Prezydenta St. Wojciechowskiego w 1923 r. w stylu podhalańskim, z drewna modrzewiowego i sosnowego na murowanej podmurówce. We wnętrzu chór muzyczny wsparty na dwóch słupach z balustradą tralkową, belka tęczowa z krucyfiksem, ołtarz główny fundacji miejscowych leśników z 1933 r., witraże z 1927 r., stacje Męki Pańskiej i ołtarz soborowy z 1978 r. Obok świątyni ołtarz polowy Armii Krajowej. Plebania w stylu zakopiańskim z XX w.

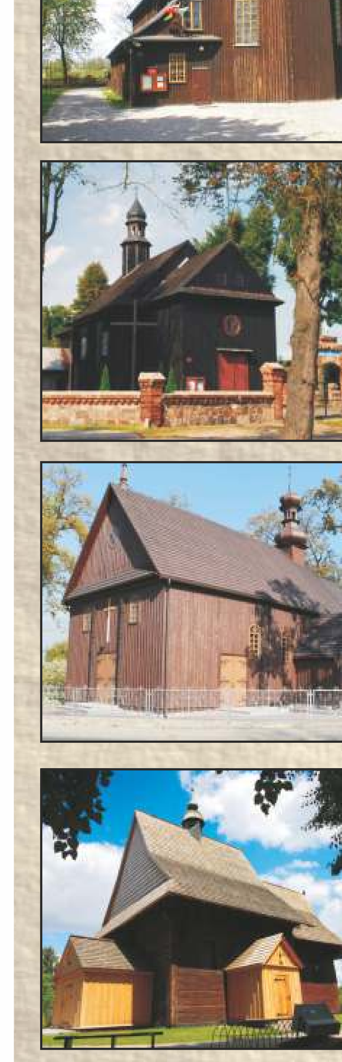

kościół św. Wojciecha Biskupa

Cieszęcin 15; gm. Wieruszów

Drewniany, orientowany, jednonawowy kościół o konstrukcji zrębowej wzniesiono w 1789 r. Od 1995 r. jest to Sanktuarium św. Wojciecha, w którym umieszczono relikwie świętego sprowadzone z katedry w Gnieźnie. Znajdują się tu także kaplica bł. Ojca Damiana oraz relikwie św. Walentego. Wewnątrz kościoła: strop płaski z wydatną fasetą, belka tęczowa z krucyfiksem, rzeźbami MB i Świętym Janem z przeł. XVIII i XIX w. oraz datą „1789", ołtarz główny i dwa boczne późnobarokowe, chrzcielnica barokowa z XVIII w.

kościół św. Wojciecha

Niesułków Kolonia; gm. Stryków

Modrzewiowy kościół wzniesiono w XVIII w. z funduszy biskupów włocławskich. Jest to świątynia jednonawowa, orientowana o konstrukcji zrębowej. Dach dwuspadowy, kryty gontem, a nad wejściem głównym wbudowana rozeta. We wnętrzu płaski strop z polichromią ze scenami z Nowego Testamentu, ołtarz główny wczesnobarokowy z XVII w., ambona i dwa ołtarze barokowe z XVIII w. oraz liczne obrazy z okresu od XVI do XVIII w. i epitafia z XIX w. Przed kościołem stoi drewniana zabytkowa dzwonnica.

kościół św. Katarzyny

Korczew; gm. Zduńska Wola

Drewniany orientowany, jednonawowy kościół konstrukcji zrębowej powstał w 1729 r. za sprawą ks. Ptaszkowskiego. Dach dwukalenicowy, kryty gontem z czworoboczną wieżyczką na sygnaturkę. We wnętrzu zabytkowe ołtarze boczne z XVIII w. oraz tabernakulum z głównego ołtarza z XVII w. Ponadto barokowy ołtarz z XVIII w. z relikwiami św. Andrzeja Boboli, który znajduje się na plebani. W ołtarzu głównym znajduje się piękny obraz przedstawiający siedzącą Madonnę z Dzieckiem z 1881 r.

kościół św. Jana Chrzciciela

Biała Szlachecka; gm. Rząśnia

Kościół zbudowany w 1584 roku we wsi Wola Czyżewska. W związku z budową Kopalni Węgla Brunatnego *Bełchatów* w latach 1980-1981 kościół przeniesiono do Białej. Świątynię zbudowano z drewna modrzewiowego w stylu wieluńskim. Jest budowlą orientowaną, jednonawową, z węższym trójbocznie zamkniętym prezbiterium. Wewnątrz strop płaski, belka tęczowa z krucyfiksem z XVI w., polichromia z XVI w., ołtarz główny późnorenesansowy z 1630 r. i dwa ołtarze boczne późnobarokowe z XVIII w.

J. Ziółkowski
J. Ziółkowski

dom Tkacza

Pabianice, ul. św. Jana 20

Drewniany dom wzniesiono w stylu łużyckim na początku XIX w. Jest to budynek piętrowy z wysokim, dwuspadowym dachem, o konstrukcji przysłupowej, z arkadowymi wnękami wokół ścian, w środku których umieszczono okna. W niczym nie przypomina skromnych, parterowych domków tkaczy z wejściem i obszerną sienią pośrodku, i trzema oknami po każdej stronie od ulicy, a czterema od podwórza. Do niedawna budynek w całości był przeznaczony na restaurację.

muzeum św. Maksymiliana Kolbe

Zduńska Wola, ul. Kolbego 9, tel. 518 014 879

W rodzinnym domu Kolbego otworzono stałą ekspozycję poświęconą życiu i męczeńskiej śmierci świętego. Święty Maksymilian Kolbe przyszedł na świat w typowym drewnianym domu tkaczy, gdzie warsztat i izba mieszkalna znajdowały się w tym samym pomieszczeniu, oddzielone od siebie jedynie szafami lub zasłonami. W muzeum zebrano pamiątki z okresu dzieciństwa i młodości Kolbego oraz dokumenty opisujące jego bohaterską i męczeńską śmierć w obozie w Auschwitz.

dwór w Łękach Kościelnych

Łęki Kościelne; gm. Krzyżanów

Dwór w Łękach Kościelnych wzniesiony został w końcu XVII w. lub na początku XVIII w. Można powiedzieć, że to jedyny zachowany dwór na kopcu. Jest to budowla drewniana o konstrukcji zrębowej, parterowa z mieszkalnym poddaszem. Posiada drewniany ganek zwieńczony trójkątnym szczytem. Dwór nakryty jest dachem mansardowym krytym gontem. Budynek łączy w sobie cechy baroku i klasycyzmu. Obiekt brał udział w ekranizacji powieści *Rodzina Połanieckich*. Obecnie jest własnością prywatną.

dwór w Wodzieradach

Wodzierady

Dwór zbudowany został na początku XIX w., prawdopodobnie w 1825 r. Jest to budynek modrzewiowy, posiadający kryty drewnianym gontem „dach łamany polski". Budynek zbudowany jest na planie prostokąta. Elewacja północna posiada piętrowy portyk murowany z czterema gotyckimi kolumnami. Zachował się dwutraktowy układ wnętrza z sienią i salonem. Dwór do 1868 r. należał do rodziny Parczewskich, a następnie do wybuchu II wojny światowej do rodziny Kulczyckich. Obecnie stanowi własność prywatną.

Cz. Polcyn
J. Ziółkowski

dwór Kruszów

Kruszów, ul. Wolborska 3; gm. Tuszyn

Drewniany dwór został wybudowany pod koniec XVIII w. przez płk. wojsk koronnych Michała Ostrowskiego h. Korab. Jest to budynek konstrukcji zrębowej, otynkowany, na planie prostokąta z dwoma alkierzami. Front zdobi ganek z facjatką. Dach kryty jest gontem. Dwór znajduje się w otoczeniu parku z pomnikowymi okazami drzew. Przed II wojną światową funkcjonowało tutaj duże gospodarstwo rolno-przemysłowe stworzone przez Kopańskich. Obecnie jest własnością prywatną i mieści się w nim dom weselny.

dwór na Chojnach

Łódź, ul. Rzgowska 247

Drewniany dwór wzniesiono na przełomie XVIII i XIX w. przez Benedykta Górskiego. W XIX w. utworzono tu folwark, którego właścicielem był Franciszek Zimmerman. Po II wojnie światowej park z dworem przekształcono na ośrodek rekreacyjno-wypoczynkowy *Stawy Jana*. Dworek to parterowy budynek wzniesiony z bali modrzewiowych o konstrukcji zrębowej, otynkowany. Pokryty jest dachem gontowym, łamanym polskim. Do niedawna mieściła się tu restauracja.

dwór w Dziepółci

Dziepółć; gm. Radomsko

Stojący na wzgórzu modrzewiowy dwór z werandą wspartą 4 kolumnami, powstał w XVIII w. i reprezentuje styl dworkowy. Budynek otacza XVII-wieczny park o pow. 17 ha. Do 1883 r. obiekt był w posiadaniu Małachowskich, następnie w rękach Obrępalskich, którzy rozpoczęli przebudowę dworu. W latach 80-tych XX w. przeprowadzono remont generalny. Dwór przykryto dachem czterospadowym o konstrukcji płatwiowo-krokwiowej, a pokrycie gontowe wymieniono na blachę. Obecnie jest własnością prywatną.

dwór w Węgrzynowicach

Węgrzynowice; gm. Budziszewice

Dwór postawiono w XVIII w. w stylu późnobarokowym na miejscu poprzedniego, drewnianego budynku, w którym mieszkał pamiętnikarz Jan Chryzostom Pasek. Jest to drewniany, parterowy budynek o konstrukcji zrębowej posadowiony na planie prostokąta z wysokim poddaszem przykrytym dachem łamanym. Od zewnątrz i wewnątrz został otynkowany. Na froncie umieszczono centralnie ganek wsparty na czterech kolumnach. Obecnie jest własnością prywatną.

J. Ziółkowski
GOK w Lututowie

wille w Tuszynie

Tuszyn-Las; gm. Tuszyn

W latach 20. XIX w. Tuszyn stał się tzw. miastem-ogrodem, opartym na założeniach koncepcji E. Howarda. Powstały wille i pensjonaty bogatych fabrykantów z Łodzi i Pabianic (pochodzenia żydowskiego i niemieckiego) w stylu szwajcarskim. Na murowanych fundamentach stawiano drewniane, pięknie zdobione budynki, z werandami i balkonami. Obiekty powstawały na terenie lasu myśliwskiego, który został wcześniej rozparcelowany. Tak powstało osiedle Tuszyn-Las, jako dzielnica Tuszyna.

dwór w Prądzewie

Prądzew; gm. Łęczyca

Drewniany dwór wybudowano w XX w. Jest to parterowy budynek na podmurówce o konstrukcji szkieletowej z wysokim, dwuspadowym dachem, w którym mieszczą się dwie kondygnacje użytkowego poddasza. W dachu (krytym gontem) znajdują się ciekawe okna, tzw. wole oka, doświetlające poddasze. Od frontu znajduje się ganek. Ozdobą budynku jest dekoracja snycerska, biegnąca pod kalenicą dachu. Całość otacza zabytkowy park. Obecnie należy do osoby prywatnej.

dwór w Świątkowicach

Świątkowice; gm. Lututów

Drewniany dwór staropolski w stylu barokowym wzniesiono w XVIII w. Budowla położona jest na planie prostokąta, dwutraktowa, od frontu (elewacja wschodnia) znajduje się portyk wsparty na dwóch parach słupów. Najciekawszym elementem dworu jest wysoki dach, tzw. dach łamany polski, typowy dla dawnych rezydencji szlacheckich. Wokół dworu rozciąga się zabytkowy park dworski o pow. 10,2 ha przez który przepływa Struga Węglewska. Dwór z parkiem jest obecnie własnością prywatną.

drożniczówka carska w Dąbrowie

Dąbrowa; gm. Lubochnia

Budynek drożniczówki wzniesiony został na początku XX w. Jest to unikatowy przykład dawnej architektury drewnianej nawiązującej do motywów rosyjskiego budownictwa. Budynek zdobią liczne, bogate w formie elementy snycerskie. Przetrwała również bez przekształceń oryginalna konstrukcja zrębowa ścian, pierwotny układ wnętrz, bryła oraz podziały i detale elewacyjne, a także stolarka otworowa. Zadbany obiekt stanowi dziś własność prywatną - właścicielami są Janina i Władysław Dzierżanowscy.

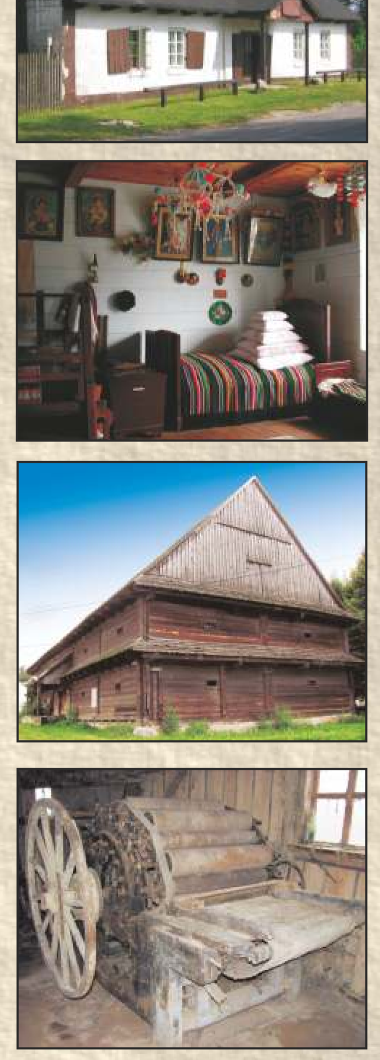

karczma Tumidaj

Tumidaj; gm. Brzeźnio

Drewniana karczma powstała w końcu XVIII w. W XIX w. została rozbudowana i poddana częściowym przeróbkom. Obiekt zlokalizowany jest przy dawnej drodze krajowej numer 14. Ma on ciekawą historię. Według legendy Napoleon miał tam spotkać się z panią Walewską. Obecnie karczmę przekształcono na budynek mieszkalny. Przed budynkiem zachowały się poręcze do wiązania koni. Obiekt jest zabytkowy pod ochroną państwa.

muzeum ludowe w Przedborzu

Przedbórz, ul. Kielecka 9, tel. 44 781 50 80

Drewnianą karczmę wybudowano na przełomie XVII i XVIII w. Jest to niewielki, parterowy budynek, który od 1989 r. pełni funkcję Muzeum Ludowego Ziemi Przedborskiej. Prezentuje ono obiekty związane z życiem codziennym miejscowej ludności. Można tu zobaczyć kilka tysięcy eksponatów, takich jak meble i wyposażenie domów, przedmioty codziennego użytku oraz przede wszystkim warsztaty zanikających już zawodów i cechów. W przeszłości budynek był także siedzibą gminy oraz szkoły rolniczej.

spichlerz w Skomlinie

Skomlin, ul. Parkowa 8

Modrzewiowy spichlerz konstrukcji zrębowej na podmurówce wybudowany został przez Wł. Bartochowskiego w 1777 r. Na trzech kondygnacjach mieści się tu 300 t zboża. Budynek posiada dwuspadowy gontowy dach i okap wsparty na wystających belkach stropowych. Od frontu znajdują się drzwi wejściowe obite metalowymi ćwiekami w celu zabezpieczenia przed włamaniem. W elewacji występują małe okienka, przez które wentylowane są pomieszczenia, posiadają one ozdobne okucia pośrodku.

olejarnia w Teodozjowie

Teodozjów; gm. Czerniewice

Olejarnia pochodzi z połowy XIX w. i stanowi przykład najbardziej tradycyjnego zakładu wytwarzającego olej. Jest to prosty, parterowy budynek drewniany o konstrukcji szkieletowej, kryty strzechą. Wewnątrz zachowało się kompletne wyposażenie zakładu, mimo że od kilku lat produkcja oleju nie jest tutaj prowadzona, np.: kierat koński, gręepel, dębowa prasa, palenisko. Obiekt dostępny z zewnątrz bez ograniczeń. Możliwe obejrzenie wnętrza po uzyskaniu zgody właścicieli mieszkających naprzeciwko olejarni.

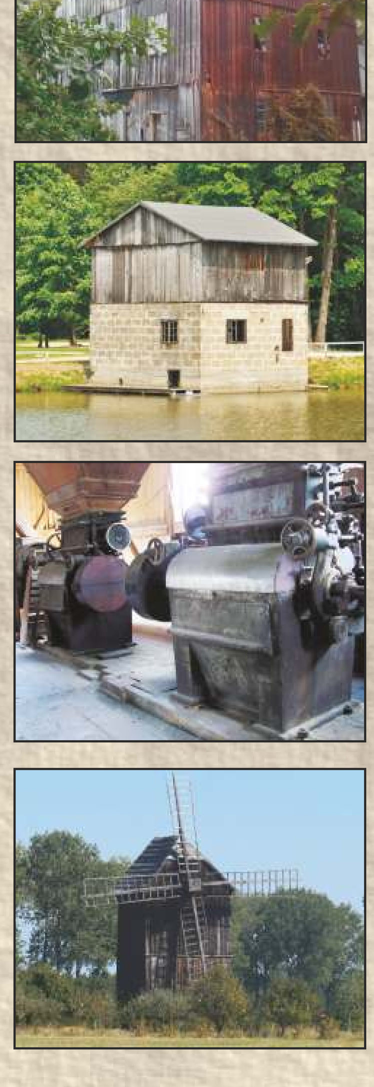

młyn w Kamionce

Kamionka-Krupka; gm. Bolesławiec

Drewniany młyn zbożowy w Kamionce-Krupce wybudowano na miejscu poprzedniego na początku XX w. nad rzeką Prosną. Jest to budynek dwukondygnacyjny, posadowiony pierwotnie na drewnianych palach, wzmocniony w 1967 r. betonowymi podporami. Od 1983 r. młyn jest nieczynny. Obok młyna znajduje się murowany dom młynarza z 1898 r. z drewnianym gankiem oraz murowaną oborą i stodołą.

młyn w Kurpiach

Kurpie; gm. Brąszewice

Zabytkowy drewniano-murowany młyn wodny wzniesiono nad rzeką Łużycą na przełomie XIX i XX w. Przebudowany został ok. 1950 r. Młyn posiada trzy kondygnacje i kryty jest dwuspadowym dachem. Pierwsza kondygnacja to murowana piwnica zanurzona w wodach rzeki. W niej znajduje się turbina. Budynek posiada podmurówkę z pustaków reszta kondygnacji zbudowana jest z drewna. Obecnie posiada napęd elektryczny. Młyn jest własnością prywatną.

młyn w Konopnicy

Konopnica, ul. Młynarska 2

Drewniany młyn wodny został wybudowany w miejscu poprzedniego pod koniec XIX w. przez Henryka Kozarskiego. Przebudowano go w 1923 r. Obecnie młyn jest nieczynny, jednak w jego wnętrzu zachowało się pełne wyposażenie z wyjątkowo rzadkimi mlewnikami dubeltowymi, pochodzącymi z niemieckiej i austriackiej fabryki. Dodatkowo znajdują się tu dwa mlewniki z fabryki H. Bąkowskiego ze Zduńskiej Woli. Obecnie jest własnością prywatną. Po uzyskaniu zgody właściciela możliwe zwiedzenie wnętrza obiektu.

wiatrak w Solcy Wielkiej

Solca Wielka; gm. Ozorków

Drewniany wiatrak pochodzi z XIX w. Na obecnym miejscu został postawiony w 1911 r.; przewieziono go z miejscowości Boryszew. Od 1949 r. jest nieczynny. Zabytek jest częściowo wyremontowany. Wiatrak w Solcy Wielkiej to typ wiatraka kozłowego (koźlak), gdzie kozioł stanowi specjalną podstawę, podtrzymującą słup stanowiący pionową oś, wokół której obracano całą konstrukcję wiatraka za pomocą drąga, tak by jego skrzydła mogły przyjąć odpowiednie położenie względem wiatru.